

Hvad siger tallene? Elseviers tidsskriftspakke og forskningsbibliotekernes accessionspolitik

Af Helle Lauridsen

Diskussionen bølger som kjolelængden i gamle dage: licenspakker eller ej? En stedse større del af budgettet er bundet i forlagspakker med faste årlige prisstigninger og uden mulighed for at kunne vælge irrelevante titler fra, uden mulighed for at dyrke accessionspolitik. Er det det værd? Bliver alt det ekstra brugt? Har vi overhovedet tidligere været i stand til at levere, hvad kunderne virkelig ønsker? Og økonomien – hvordan hænger den sammen i forhold til at købe enkelttitler på det frie marked?

Helle Lauridsen
Sektionsleder, Statsbiblioteket
hla@statsbiblioteket.dk

Jeg har i dette indlæg¹ valgt kun at kigge på statistikken for brugen af Elsevier-pakken i 2002. Det er vores største pakke, og den tegner på mange måder et godt billede af forbruget af online tidsskrifter blandt licenshaverne i Danmark. Det er en velindarbejdet pakke – licensen blev indgået allerede i 1999 – og den købes af både små og store biblioteker.

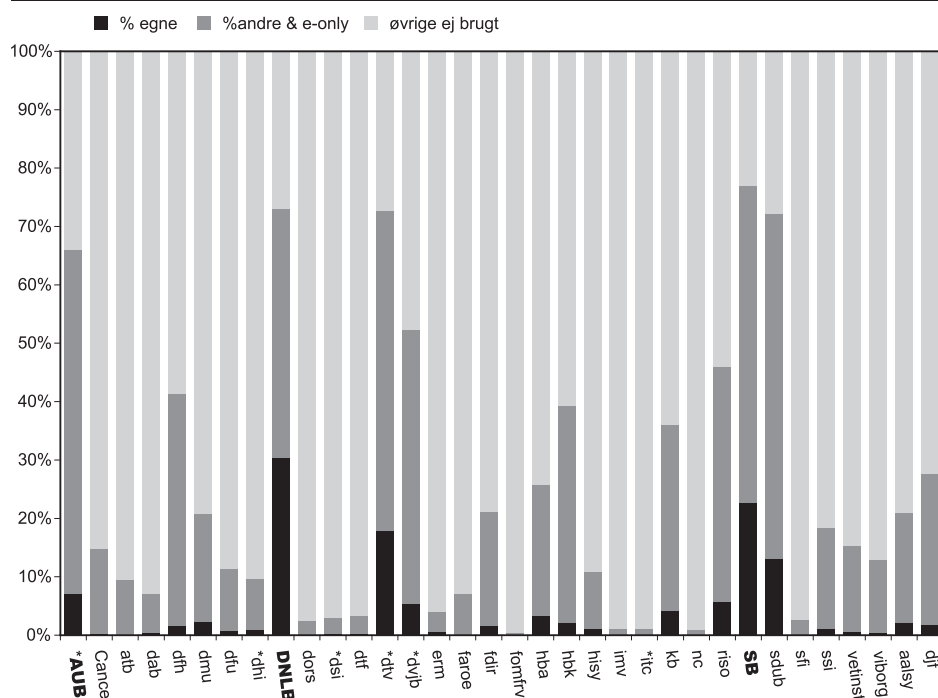
Når store licensaftaler som denne er blevet lavet, har diskussionen ofte været, om værdien ved at få adgang til samtlige titler i pakken nu også var de ekstra penge værd. Især de store biblioteker har været usikre på dette punkt, da accessionspolitikken hidtil havde været så vidt muligt at dække de relevante fagområder ved indkøb af enkelttitler.

Desuden vil jeg koncentrere mig om tre store biblioteker:

- DNLB, som med 443 titler har den største portefølje
- AUB, som kom ind med få titler (104), men som har et højt forbrug.
- Statsbiblioteket, som jeg kender bedst, og som ligger et sted midt imellem med et pænt højt forbrug men også mange titler (332).

Figur 1, som viser hvilke titler der er blevet brugt, afspejler dette. Det kan ikke undre, at AUB med 7 % har et relativt lavt forbrug i egne titler, men bruger hele 60 % i gruppen af titler, som andre biblioteker har bragt ind i konsortiet, eller som aldrig

Elsevier – forbrug af titler 2002

Figur 1. Forbrug af titler i Elsevier-pakken 2002. Pakken indeholder i alt 1464 titler. Heraf har de 305, dvs. 21 % ikke været brugt.

før har været abonneret på i Danmark. Mere forbavsende synes jeg, det er, at de store biblioteker DNLB og SB faktisk begge bruger en så stor andel af titler (hhv. 42 % og 54 %), de aldrig selv har abonneret på, og som tidligere ville være blevet skaffet via interurbane lån.

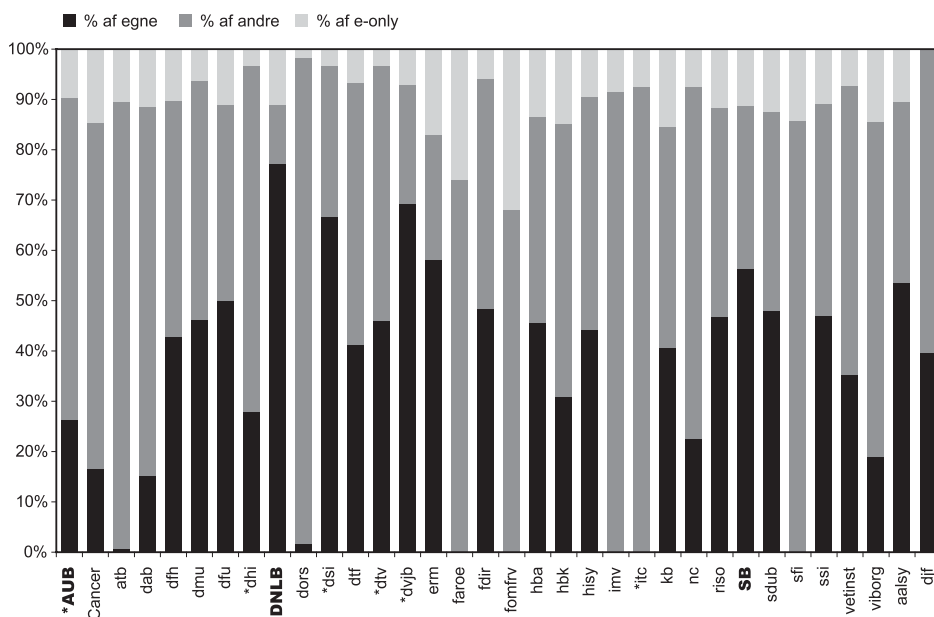
Billedet ændrer sig så noget, når man ser på hvor stor en procentdel af artiklerne, der hentes fra bibliotekets egen portefølje: Af figur 2 ses det tydeligt, at der virkelig har været abonneret på kernetidsskrifterne – f.eks. har AUB hentet 26 % af sine artikler i egne 7 % af titlerne, og DNLB 77 % i 30 % af titlerne. Endvidere er det interessant, at forbruget af e-only titler – dvs. titler der aldrig er blevet abonneret på af

konsortiets medlemmer – for alle de store biblioteker ligger på 10-12 %.

En anden interessant parameter er at kigge nærmere på, om bibliotekernes nu snart fem år gamle accessionspolitik holder vand: Blev de mest brugte titler indkøbt i sin tid? Figur 3 viser, at kun DNLB med sit lidt snævrere fagområde og konsekvente accessionspolitik (kun titler inden for DNLB's emneområder stilles til rådighed på webben) har formået at dække samtlige toptyve titler med sine originale indkøb, mens både SB og AUB samt alle de andre forskningsbiblioteker har adskillige nye højdespringere.

Jeg er ikke i tvivl om, at onlinepakkerne er til stor gavn for samtlige danske forskere og biblioteker, selv de store. Det er øko-

Elsevier artikel downloads 2002

Figur 2. Downloads af artikler fra Elsevier-pakken i 2002.

DNLB	
The Lancet	5089
FEBS Letters	2427
Earth and Planetary Science Letters	2124
The American Journal of Cardiology	1461
Journal of the American College of Cardiology	1353
Brain Research	1178
Geochimica et Cosmochimica Acta	1143
Chemical Geology	1043
Social Science & Medicine	897
Gene	895
Neuroscience	878
European Journal of Pharmacology	870
Current Biology	869
Neuroscience Letters	792
Trends in Genetics	786
Trends in Ecology & Evolution	777
Trends in Neurosciences	768
European Journal of Cancer	757
International Journal of Radiation...	738
Fertility and Sterility	735

Figur 3. De mest brugte titler i Elsevier-pakken ved henholdsvis DNLB, AUB og SB. De grå markeringer viser de titler, som var i abonnement hos bibliotekerne før pakkens introduktion.

nomisk frustrerende og fagligt irriterende at være bundet til faste stigninger år efter år, uden mulighed for det, som vi biblioteksarbejdere er så dygtige til, at file og skære og tilpasse, så pengene alligevel slår til. Nu er situationen, at en større og større del af budgettet er bundet på ganske få licenser med faste årlige stigninger på fem til syv procent, og den eneste mulighed for at spare, så budgettet holder, er i de stedse færre ikke licensbundne titler.

MEN brugerne har store fordele, det viser for eksempel SB's nærmest eksplosive stigning i antallet af fuldttekst downloads (fra 54.000 i 1999 til 740.000 i 2003) og brugernes klare krav om flere licenser – mere online. Og måske økonomien ikke er så katastrofal alligevel: Jeg udregnede netop prisen på tre titler, som har været del af en licens siden 1997 – dvs. underlagt faste prisstigninger på syv procent årligt. Prisen i dag – udregnet som en procentdel

SB	
The Lancet	3889
FEBS Letters	1597
Fisheries Research	1286
Journal of the American College of Cardiology	1271
Tetrahedron Letters	1226
Surface Science	1081
The American Journal of Cardiology	879
International Journal of Radiation...	812
Tetrahedron	777
Aquaculture	769
Social Science & Medicine	708
Trends in Ecology & Evolution	670
Pain	662
Biological Psychiatry	561
Brain Research	561
Tetrahedron: Asymmetry	541
Gene	540
Atherosclerosis	534
Chemical Physics Letters	527
Cardiovascular Research	468

Eget abonnement:

del af den samlede pakke – er på 12.300 kr. (=90 % af papirpris), mens tidsskrifternes listepris i dag er på 17.500 kr. Så var vi fortsat uden licenserne, havde vi ikke haft råd til det antal titler, vi købte for bare fem år siden.

Note

1 Artiklen er skrevet på baggrund af et indlæg ved DF's seminar "Big Deal – storkøb eller accessionspolitik" den 26. november 2003.